

Žurnalas KARDAS įsteigtas Lietuvoje 1925 m. Leistas iki 1940 m.
Atkurtas 1989 m.

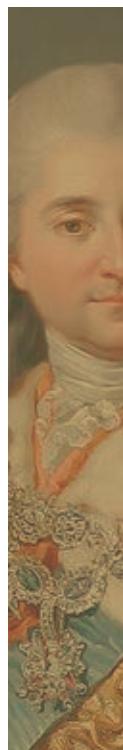
2026 m. Nr. 3 (511)

TURINYS

Užmiršti legendiniai daliniai:
Lietuvos kariuomenės divizijų
mūšiai su rusais 1792 ir 1794
metų karuose. II dalis. **2**

„Jie sulaužė ne vien mano,
bet ir daugybės žmonių
likimus“ **14**

Iš Alantos ugniagesių istorijos:
nuo ištakų iki 1940 m. **26**

pranešama Tamsai, kad
sidama savo nušarimui
Id. yra pasireiški Tamsai
Aniši ni nist, Draugis
Tamsa
rie

Žurnalą rengia Lietuvos kariuomenės kanceliarijos Karinės periodikos redakcija •
Adresas: Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius; tel. (8 5) 210 3897; el. p. Darius.Varanavicius@milt.lt
• Leideja – Krašto apsaugos ministerija. Redakcijos nuomone nebūtinai sutampa
su autorių nuomone. Nuotraukos, rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami •
Tiražas 2 700 egz., ISSN 1392-9437, GL-650 • Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo
kartografijos centras, Multinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r. • I ir IV viršeliuose –
internetinių prieigų nuotr.

Paminišius F. Targauskas
Sekretorius L. Sienkavicius

UŽMIRŠTI LEGENDINIAI DALINIAI: LIETUVOS KARIUOMENĖS DIVIZIJŲ MŪŠIAI SU RUSAIS 1792 IR 1794 METŲ KARUOSE

**ARVYDAS
POCIŪNAS**

II DALIS

Lietuvos Didžiosios
Kunigaikštystės (LDK)
ir rusijos 1792 m.

karo bei Lietuvos ir Lenkijos
(Abiejų Tautų Respublikos,
ATR) 1794 m. sukilimo metu
tiek Lietuvos, tiek Lenkijos

kariuomenės, nepaisydamos įvairių
nesklandumų bei trūkumų, darė
stebuklus. Šios dvi kariuomenės,
remiamos savų gyventojų, sugebėjo
ne tik priešintis, bet ir (nors ir
pavėluotai) įrodė, kad abi šalys
niekada nesusitaikys su laisvės
praradimu.

Šioje publikacijos dalyje supažindinsime su XVIII a. antros pusės LDK kariuomenės struktūra, pagrindinių padalinių vadais, karių ginkluote ir apranga, kurios spalvų sistema leido taikos ir karo metu lengvai atpažinti, kokiam daliniui priklauso karys.

I LIETUVIŲ DIVIZIJOS PĖSTININKŲ DALINIAI

1775 m. vykdant LDK kariuomenės reformą buvo suformuotos dvi divizijos. Kiekvienoje jų įsteigta po dvi brigadas – pėstininkų ir kavalerijos. Divizijos buvo sunumeruotos (pavadintos I ir II) ir veikė bei gynė valstybingumą iki 1795 metų. I lietuvių divizijai vadovavo generolas leitenantas Simonas Zabiela. Ją sudarė šie pėstininkų regimentai (tuo metu taip buvo vadinami pėstininkų pulkai):

1-asis lietuvių Didžiosios buožės pėstininkų regimentas. Šefas (globėjas) – didysis etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis, regimento vadas – pulkininkas Ignas Ryminskis. Šį regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis, ne visos sudėties), kurių gretose buvo 689 kariai. Pagrindinė uniformos spalva – granatinė (tamsiai mėlyna); apykaklės, atvartai, rankogaliai, lampasai (pastarieji buvo tik ant žiemos uniforminių kelnų) – oranžiniai (apelsino atspalvio), sagos – auksinio atspalvio. Batalionas buvo ginkluotas 689 šautuvais, pagamintais pagal 1780–1782 m. pavyzdį Potsdamo ginklų fabrike, ir turėjo tiek pat pėstininkų prūsiškų 1787 m. pavyzdžio tesakų (trumpų kardų, skirtų apsiginti iš arti arba atlikti pagalbinius darbus stovykloje).

LDK raitosios artilerijos freikompanijos (savarankiškos specialiosios kuopos) eilinis ir karininkas (1777–1792).

Jo Didenybės Karaliaus 1-ojo LDK priešakinės sargybos pulko draugas (bajoras, tarnaujantis pagal sutartį ir pats apsirūpinęs žirgu bei ginklais) ir eilinis (1777–1792).

2-asis lietuvių Didžiosios buožės pėstininkų regimentas. Šefas – didysis etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis, regimento vadas – pulkininkas Karolis Moravskis. Šį regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis, ne visos sudėties), kurių gretose buvo 697 kariai. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – oranžiniai, sagos – sidabrinio atspalvio. Ginkluotę sudarė šautuvai (veikiausiai 1723–1740 m.) ir prūsiški 1715 m. arba 1787 m. tesakai.

3-iasis lietuvių Lauko buožės pėstininkų regimentas. Šefas – generolas leitenantas Povilas (Jurgis) Grabovskis, vadas – kunigaikštis pulkininkas Ignas Giedraitis. Šį regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis, ne visos sudėties), kurių gretose buvo 683 kariai. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – žali, metalinės sagos – geltonos. Visi buvo aprūpinti šautuvais Potsdamo ginklų gamyklos šautuvais (veikiausiai 1723–1740 m. gamybos), taip pat prūsiškais tesakais (1715 m. arba 1787 m. gamybos).

4-asis lietuvių Lauko buožės pėstininkų regimentas. Šefas – generolas leitenantas Juozapas Judickis, regimento vadas – pulkininkas Janas Mejenas. Šį regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis, ne visos sudėties), kurių gretose buvo 722 kariai. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – turkio (mėlynai žali), sagos – sidabrinio atspalvio. Kariai veikiau buvo ginkluoti prūsiškais šautuvais ir tesakais.

Lengvųjų pėstininkų (taikliųjų šaulių, jėgerių, toliau – jėgerių) batalionas. Vadas papulkininkis komendantas Pranciškus Rimkevičius. Šiame batalione buvo 217 karių. Uniforma – sodriai žalia; apykaklė, atvartai, lampasai – raudoni, metalinės sagos – geltonos. Eiliniai ir puskarininkiai dėvėjo juodas skrybėles plačiais bryliais, o karininkai – juodas aukšto cilindro formos kepurės. Ir vieny, ir kitų galvos apdangalų kairėje pusėje buvo įstatyta balta stručio plunksna. Ginkluotę sudarė graižtviniai štuceriai ir tesakai, pagaminti Kozenicų fabrike Lenkijoje bei Potsdamo ginklų fabrikuose Prūsijoje.

Potsdamo fabriko gamybos
XVIII a. karabinas.

Buvo numatyta suformuoti keturis tokius batalionus, bet, pritrūkus lėšų, kiekvienai lietuvių divizijai buvo priskirta po vieną batalioną iš Lenkijos Karūnos kariuomenės. Nuo 1791 m. balandžio 20 d. jėgerių kompanijos (kuopos) buvo pradėtos formuoti ir pėstininkų regimentuose – kiekviename iš jų turėjo būti po 15 jėgerių ir puskarininkį.

I lietuvių divizijos sudėtyje iš viso buvo 3 008 pėstininkai.

I LIETUVIŲ DIVIZIJOS KAVALERIJOS PADALINIAI

1-oji tautinės kavalerijos brigada (buvusi Husarų arba Kauno). Šefas ir vadas – komendantas brigadierius (tautinės kavalerijos laipsnis, atitinkantis brigados generolą) Mikolajus Sulistrovskis. Brigadą sudarė 16 vėliavų, jų gretose buvo 1 494 raiteliai. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – raudoni, metalinės sagos – auksinio atspalvio. Ginkluotę sudarė 3 m ilgio ietys su vėluku, kardai, palašai, pistoletai ir karabi-

nai (daugiausia Potsdamo fabriko gamybos).

1-asis Jo Karališkosios Didenybės (lietuvių) priešakinės sargybos pulkas. Vadas – pulkininkas Mykolas Kirkoras. Pulką sudarė 10 vėliavų (per 1 000 raitelių), tačiau aprašomu metu buvo 8 vėliavos, o jų gretose buvo 779 raiteliai. Ginkluotę sudarė palašai, 293 pistoletai ir 337 prūsiški karabinai.

2-asis lietuvių priešakinės sargybos Didžiosios buožės pulkas. Šefas – didysis etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis, pulko vadas – pulkininkas Juozapas Jelenskis. Pulką sudarė 6 vėliavos, o jų gretose buvo 583 raiteliai.

4-asis (lietuvių) priešakinės sargybos pulkas. Šefas ir vadas – komendantas brigadierius Juozapas Bieliakas. Pulką sudarė 6 vėliavos, kuriose buvo 610 raitelių. Ginkluotę sudarė palašai (dažniausiai prūsų gamybos),

Paskutinis Lenkijos
karalius ir Lietuvos didysis
kunigaikštis Stanislovas
Augustas Poniatovskis.

308 pistoletai, 264 prūsų karabinai bei 120 saksų karabinų.

Visų trijų priešakinės sargybos pulkų uniformos buvo granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – veikiausiai raudoni, metalinės sagos – sidabrinio atspalvio. Ginkluotę sudarė iki 3 m ilgio ietys su vėluku, kardai, pistoletai ir karabinai (daugiausia Potsdamo fabriko gamybos).

I divizijos sudėtyje iš viso buvo 3 466 raiteliai. Bendras divizijos karių, puskarininkių ir karininkų skaičius – 6 474.

II LIETUVIŲ DIVIZIJOS SUDĖTIS: PĖSTININKAI

5-asis lietuvių pėstininkų regimentas. Šefas ir vadas – generolas majoras Povilas Grabovskis. Šį regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis), jų gretose buvo 715 karių. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – geltoni, sagos – sidabrinio atspalvio. Ginkluotę sudarė 117 senų Tulos (rusiški) ir 684 Potsdamo fabriko nauji šautuvai, taip pat 148 (veikiausiai Tulos) bei naujai Lenkijos Karalystėje pagaminti tesakai.

6-asis lietuvių pėstininkų regimentas. Šefas – generolas majoras Ksaveras Nieselovskis, vadas – pulkininkas Kazimieras Ruščicas. Šį regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis), jų gretose buvo 650 karių. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – raudoni, sagos – sidabrinio atspalvio. Ginkluotę sudarė 634 šautuvai (manoma, kad Potsdamo fabriko gamybos) ir 624 nauji tesakai.

7-asis lietuvių fuzilierių regimentas. Šefas – artilerijos generolas Kazimieras Nestoras Sapiega, vadas – pulkininkas Feliksas Gorženskis. Regimentą sudarė du batalionai (vienas jų – rezervinis), jų gretose buvo 711 karių. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – šviesiai mėlyni, sagos – auksinio atspalvio. Naujai suformuotas regimentas veikiausiai buvo apginkluotas naujo pavyzdžio lygiavamzdžiais šautuvais,

pagamintais 1784–1787 metais. Lietuvių fuzilierių užduotys mažai kuo skyrėsi nuo Prūsijos fuzilierių, o šie jau buvo ginkluoti jiems skirtais fuzilierių šautuvais *M 1780/87* (vok. *Fuziliergewehr*). Manoma, kad tuo metu iš Prūsijos buvo perkama daug naujai pagamintų šaunamųjų ginklų, tad ir lietuvių fuzilieriai galėjo būti jais apginkluoti. Kariai taip pat buvo ginkluoti tesakais, veikiausiai prūsiškais.

8-asis lietuvių pėstininkų Radvilų rūmų regimentas (taip vadinamas oficialiai, bet toliau tekste – 8-asis lietuvių pėstininkų pulkas). Šefas ir vadas – pulkininkas Severinas Rževuskis. Regimentą sudarė du batalionai, jų gretose buvo 1 369 kariai. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – juodi, sagos – sidabrinio atspalvio. Regimentas buvo naujai suformuotas iš Radvilų milicijos dalinių. Jo ginkluotę sudarė 1 331 naujas prūsiškas lygiavamzdis pėstininkų šautuvai *M 1780/87* ir 800 tesakų (1715 m. modelio).

Lengvųjų pėstininkų (jėgerių) Trembickio batalionas. Vadas papulkininkis komendantas Mykolas Trembickis. Bataliono gretose buvo 478 kariai. Jo uniforma ir ginkluotė veikiausiai nesiskyrė nuo papulkininkio komendanto Pranciškaus Rimkevičiaus lengvųjų pėstininkų bataliono.

II lietuvių divizijoje iš viso tarnavo 3 885 pėstininkai.

II LIETUVIŲ DIVIZIJOS KAVALERIJA

2-oji tautinės kavalerijos brigada (buvusi petichorų arba Pinsko). Šefas ir vadas – brigadierius komendantas Petras Antonijus Tvardovskis. Brigadą sudarė 16 vėliavų, jų gretose buvo 1 602 raiteliai. Uniforma – granatinės spalvos; apykaklė, atvartai, lampasai – geltoni, sagos – auksinio atspalvio. Ginkluotę sudarė iki 3 m ilgio ietys, kardai, palašai, pistoletai ir karabinai, daugiausia Potsdamo fabriko gamybos.

3-iasis (lietuvių) priešakinės sargybos Lauko buožės pulkas. Šefas – generolas majoras Mykolas Zabiela, pulko vadas –

pulkininkas Jokūbas Baranovskis. Pulką sudarė 6 vėliavos, kurių gretose buvo 552 raiteliai.

5-asis (lietuvių) priešakinės sargybos pulkas. Vadas – pulkininkas Stanislovas Byševskis. Pulką sudarė 6 vėliavos, kurių gretose buvo 601 raitelis.

6-asis (lietuvių) priešakinės sargybos pulkas. Vadas – pulkininkas Jokūbas Azulevičius. Pulko vėliavų skaičius nežinomas, jo gretose buvo 411 raitelių.

7-asis (totorių) priešakinės sargybos pulkas. Vadas – papulkininkis komendantas Aleksandras Ulanas. Pulką sudarė 3 vėliavos, o jo gretose buvo 409 raiteliai.

Dalis lietuvių priešakinės sargybos pulkų uniformų buvo granatinės spalvos; apykaklės, atvartai, lampasai – raudoni, o 1-ojo ir 5-ojo priešakinės sargybos pulkų švarkai (kiteliai) atitinkamai buvo geltoni ir žali. Beveik visi pulkai turėjo 1785 m. pavyzdžio juodo filco kepurės su Vyčio kokarda, kurią iš šonų puošė etišketas (pinta balta virvelė), o kairėje – baltas sultonas. Uniformų sagos buvo sidabrinio atspalvio. Ginkluotę sudarė iki 3 m ilgio pikos (jos turėjo tribriaunius ir keturbriaunius antgalius); šių ginklų kotai buvo dažomi raudonai, o ant jų spirale nupiešiama pulko karių uniformos spalvos juosta. Verta priminti karinio dalinio spalvų ryšį su jo karių uniformos sagų, įvairių siuvinėjimų, kardų, palašų bei jų rankenų ir makštų (kardasaičių, rankosaičių) spalvomis. Ši apgalvota reprezentacinė sistema leido tiek taikos, tiek karo metu lengvai atpažinti kario dalinį.

Pagrindiniai kavaleristų ginklai buvo palašai ir kardai, pastarieji – 1721 m. gamybos, pistoletai – 1740–1786 m. gamybos, karabinai – 1787 m. pavyzdžio, daugiausia Prūsijos Potsdamo fabriko gamybos.

II divizijos sudėtyje iš viso buvo 3 575

raiteliai, o apskritai šios divizijos karių, puskarininkių ir karininkų skaičius siekė 7 460.

LIETUVOS Gvardija

Aptariamuoju laikotarpiu LDK kariuomenėje veikė ir dar vienas itin svarbus elitinis Abiejų Tautų Respublikos (ATR) padalinys – Lietuvos gvardija, kurią sudarė du pagrindiniai komponentai: LDK raitosios gvardijos regimentas ir LDK pėsčiosios gvardijos regimentas.

Jo Karališkosios Didenybės LDK karabinierių (raitosios gvardijos) regimentas. Šefas – pulkininkas Jonas Stryjenski, vadas – pulkininkas Krystianas Engelhardtas. Dalinį sudarė 6 kuopos (kompanijos), kurių gretose buvo apie 313–375 raiteliai. Uniformos švarkas (kitelis) – raudonas, kelnės – baltos, sagos – auksinio atspalvio. Karininkams kelnės buvo siuvamos iš briedžio odos ir paskui balinamos. Tai buvo praktiška, kadangi jojant po lietaus pažliugusiais keliais kelnų priekis gerokai apsitaškydavo, o joms išdžiūvus užtekėdavo tiesiog papudruoti, kad vėl atrodytų švarios. Šio dalinio ginkluotę sudarė palašai (kalavijo formos, vienašmeniai, skirti durti ir kirsti). Jų rankenas puošė įspūdingos ažūrinės gardos (apsaugos) ir tuometinio ATR valdovo Stanislovo Augusto Poniatovskio monograma „S. A. R.“ (lot. *Stanislaus Augustus Rex*) Ginklai buvo nauji, atvežti iš Prūsijos, Potsdamo fabriko gamybos.

Jo Karališkosios Didenybės LDK pėsčiosios gvardijos regimentas. Manoma, kad jo šefas buvo generolas majoras Ignotas Tyzenhauzas, vadas –

ATR valdovo Stanislovo Augusto Poniatovskio monograma „S. A. R.“ ant ginklo ir ATR simbolika, išgraviruota ant kardo geležtės.

pulkininkas Jonas Deskuras. Dalinį sudarė apie 568 kariai. Uniformos švarkas (kitelis) – raudonas (Lietuvos pėsčiųjų gvardiečių munduras buvo skirtas dėvėti 3 metus), kelnės – mėlynos (šlaunų srityje jas puošė auksaspalviai galijonai, išraižyti augalinių motyvų ornamentais, o lenkų pėsčiųjų gvardiečių mėlynų kelnų šonus puošė sidabriniai lampasai – pagal tai buvo galima atskirti šių dviejų šalių karius). Grenadierių bataliono eiliniai dėvėjo lokio kailio kepure, jų kitelio sagos buvo auksinio atspalvio. Ginkluotę sudarė šautuvai ir tesakai, 1788 m. įsigyti iš Potsdamo ginklų fabriko.

Pėsčiosios gvardijos daliniai, gaudami naujų ginklų, stengėsi išsaugoti bent dalį senojo pavyzdžio šautuvų, kad galėtų juos panaudoti naujokams mokyt. Taip jie kartu prisidėdavo prie geresnės naujos ginkluotės

būklės bei ilgesnio jos naudojimo.

LDK artilerijos korpusas. Šefas – LDK artilerijos generolas Kazimieras Nestoras Sapiega. Korpusą sudarė apie 910 artileristų. Jų uniformos – žalios; apykaklė, atvartai, rankogaliai, lampasai – juodi, sagos – auksinio atspalvio. Artileristai taip pat turėjo vasarines ir žieminės uniformas, dėvėjo juodo filco arba odines kepure, puoštas dviem sultonais. Karininkai nešiojo juodą ir baltą sultoną, o bombardieriai (mortyrų ir haubicų įgulų nariai) ir kanonieriai (patrankų įgulų nariai) – du juodus. Verta paminėti, kad bombardieriai ir oberbombardieriai buvo puskarininkiai, o kanonieriai – eiliniai artileristai. Karininkai turėjo kardus ir pistoletus, o puskarininkiai bei kanonieriai – pistoletus ir tesakus. Karininkų kepurų centrą puošė ženklelis su išgravuotu sprogstančios granatos atvaizdu,

Kardas buvo vadinamas kosciuškovka (lenk. *kościuszkówka*), nes tokį kardą mėgo vyriausiasis sukilimo vadas generolas Tadas Kosciūška.

o puskarininkių ir eilinių – ženklelis su dviem sukryžiuotomis patrankomis. Beje, iš tolo lietuvius artileristus nuo lenkų buvo galima atskirti tik pagal skirtingas kepure.

LDK inžinierių korpusas. Šefas – artilerijos generolas Kazimieras Nestoras Sapiega. Vadas – pulkininkas Jokūbas Jasinskis. Dalinys buvo negausus – vos 49 kariai (prasidėjus karui jų gretos labai padidėjo). Inžinierių uniformos buvo žalios; apykaklės, atvartai, rankogaliai, lampasai – raudoni, sagos – auksinio atspalvio. Asmeninė ginkluotė – tokia pati kaip artileristų.

Tuo metu LDK kadrinę kariuomenę, kartu su gvardija, artilerijos ir inžinierių korpusais, sudarė apie 15 836 kariai. Tai buvo itin mažas skaičius, palyginti su priešų pajėgomis, su kuriomis kariams teko susidurti mūšiuose lemtingu mūsų valstybei laikotarpiu.

TITNAGINIŲ ŠAUNAMŲJŲ GINKLŲ ŠAUDYMO SUBTILYBĖS

XVIII a. antroje pusėje buvo suvokta, kad tuometinė pėstininkų galia priklausė nuo šautuvų ugnies, tačiau kartu atkreiptas dėmesys ir į prastą jų efektyvumą. Tuo metu LDK kariuomenės ginkluotėje dominavo Prūsijos ir Saksonijos gaminiai, kuriuos šalis įsigydavo iš gamyklų, o 1792 m. ir 1794 m. arsenalai pasipildydavo ir rusiškais ginklais, kurie atitekdavo po sėkmingų kovos veiksmų arba užėmus priešų sandėlius.

Minimu laikotarpiu LDK kariuomenė naudojo seniausio pavyzdžio (1722 m.) saksų pėstininkų šautuvą. Tai buvo lygiavamzdis titnaginis ginklas, kurio ilgis be durtuvo buvo 1 m 57 cm, o su durtuvu – 1 m 96,5 cm, svoris – 4,8 kg, kulkos kalibras – 17,65 mm, o pačios kulkos svoris – 25 gramai. Šiam šūviui

reikėjo 10 g juodo dūminio parako, o kulka skriejo iki 220 metrų.

Kitas prūsų pėstininkų šautuvas – kiek naujesnis, 1744 m. pavyzdžio lygiavamzdis titnaginis ginklas, kurio ilgis be durtuvo buvo 1 m 52 cm, su durtuvu – 1 m 90,5 cm, svoris – 5,1 kg, o kulkos kalibras – 17,60 milimetro. Durtuvas buvo tribriaunis, 47 cm ilgio, užmaunamas. Šis šautuvas turėjo daug modifikacijų, o paskutinė iš jų (1780/87) ginkluotėn priimta 1790 metais. Neatmetama, kad LDK kariuomenė buvo įsigijusi ir šio modelio ginklų.

Iš pradžių tokiems šautuvams užtaisyti reikėdavo atlikti 12–13 pratimų ir tiek pat komandų, tačiau minimu laikotarpiu jų buvo likę tik trys: „Užtaisyk!“, „Taikyki!“, „Šauk!“ (lenk. „*Tuy!*“, „*Cel!*“, „*Pal!*“). Jaunas karys privalėjo kuo greičiau išmokti užtaisyti šautuvą, nes per minutę jam reikėjo sugebėti iššauti tris kartus, o vėliau atsirasdavo tokių, kurie iššaudavo net 5–6 kartus. Kulkos tuo metu

buvo liejamos iš švino. Dažnai pasitaikydavo, kad šautuvo spynos laikiklyje įtvirtintas titnagas neįskeldavo kibirkšties (iš 60 šūviams paruoštų titnagų dažnai net pusė jų nesuveikdavo), o kario gyvybei išskildavo pavojus. Vieni metu tokių atvejų kompanijose (kuopose) pasitaikydavo gana dažnai – tai silpnindavo ne tik pačių kompanijų, bet ir viso bataliono ugnį. Dėl šios priežasties reikėjo gerai apžiūrėti titnagus ir itin saugoti paraką, kad jis nesudrėktų. Atlikus 6–12 šūvių, dažnai šautuvo spyna nebeįskeldavo kibirkšties, o po lietaus neveikdavo dar daugiau ginklų. Po 60–65 šūvių šautuvą iš viso reikėdavo išvalyti. Vis dėlto stiprios kompanijų ir batalionų šūvių salvės dažnai prisidėdavo prie Lietuvos karinių dalių pergalių.

Beje, šaudant titnaginiais šautuvais kariui buvo svarbu turėti priekinius dantis, kad galėtų nukąsti šovinio (patrono) galą, o tuomet, įpylus parako į spynos lentynėlę, užtaisyti ginklą. Šaudyti taikliai iš titnaginio

lygiavamzdžio šautuvo ar karabino buvo sudėtinga, reikėjo daug mokytis ir gerai įvertinti atstumus. Pavyzdžiui, šaudant į priešais frontu išrikiuotą pėstininkų būrį (plutoną) atitinkamais atstumais ir taikantis į 2 m aukštį, buvo galima pasiekti tokį taiklumą: 75 m atstumu – 60 proc. pataikymų, 150 m – 40 proc., 225 m – 25 proc., o 300 m atstumu – tik 20 procentų.

Taip pat buvo nustatyta, į kokią priešininko kūno vietą reikia šauti, norint jį nukauti ar sužeisti: 100 m atstumu – taikyti į kelius, 200 m – į juosmenį, 300 m – į kepurę, o 400 m atstumu – kelis centimetrus virš galvos. Vis dėlto atlikti eksperimentai su to meto šautuvais rodo, kad iššauta kulka, pralėkusi 390 m, galėjo vidutiniškai nukrypti į šoną net iki 65 centimetrų! Pataikymo procentui esant prastam, šaudant bataliono sudėtyje rezultatai buvo kur kas geresni.

TESAKAI IR KARDAI

LDK kariai naudojo ir prūsišką 1715 m. pavyzdžio tesaką (*M 1715*). Nors jis buvo sukurtas Prūsijos kariuomenės grenadieriams, tačiau netrukus šį ginklą ėmė naudoti ir kitų šalių kariniai daliniai, taip pat ir ATR kariuomenės. Bendras ginklo ilgis buvo 83 cm, o pačios geležtės – 65 centimetrai. Svoris su makštimi siekė 1 140 g, o be jos – 860 gramų. LDK kariai naudojo ir rusiškus tesakus.

Šis ginklas buvo asmeninė kario gynybinė priemonė, taip pat naudojama pagalbiniais darbams stovykloje, pvz., šakoms kapoti. Kartu tai buvo ir puskarininkio statuso simbolis – jis naudotas drausmei bei rikiuotei palaikyti mūšio linijoje, o prireikus – ir savi-gynai. Gana dažnai nutikdavo, kad pametus šautuvą (tuo metu bėgdami iš mūšio lauko

1-osios LDK tautinės kavalerijos brigados didysis antspaudas (XVIII a.).

kariai dažnai juos pamesdavo), tesakas tapdavo išsigelbėjimo ir paguodos simboliu, nes galėjo padėti apsiginti nuo galimo priešų kardo kirčio ar šautuvo durtuvo dūrio. Tačiau norint tesaką tinkamai panaudoti, taip

pat reikėjo mokytis pratimų, lavinančių gebėjimą apsiginti nuo priešų veiksmų.

Naujai LDK kariuomenėje formuojami lengvųjų pėstininkų (jėgerių) batalionai naudojo prūsiškus graižtvinius pėstininkų štuцерius, gamintus Kozenicų fabrike Lenkijoje. Ginklo ilgis – 1 m 9 cm, kulkos kalibras – 17,3 mm, parako svoris – 10 g, kulkos svoris – 25 g, ginklo svoris – 3 kg 45 g, šūvio nuotolis – 1 000 m, o patikimiausias taiklumas – 500–600 m atstumu. Karininkai taip pat buvo ginkluoti kartais ir prūsų kavalerijos lygiavamzdžiais 1740 m. pavyzdžio pistoletais. Jų kulkos kalibras siekė 17,3 mm, o tikėtinas patikimas taiklumas buvo šaudant 20–30 m atstumu.

Pėsčiosios gvardijos šaunamieji ginklai mažai kuo skyrėsi nuo linijinių pėstininkų regimentų ginklų. Tautinės kavalerijos brigados ir priešakinės sargybos pulkų eilinių ginkluotę sudarė karabinai, o puskarininkiai ir karininkai turėjo po porą pistoletų (dažniausiai prūsų gamybos) prie balno pritvirtintuose dėkluose (jie kabėjo tarp žirgo sprando ir menčių). Kavaleristai naudojo 1740 m. ir 1786 m. pavyzdžio pistoletus, kurių ilgis – 56 cm, kalibras – 15,5 mm, o iššautos kulkos skrydžio nuotolis siekė 30 metrų. Tačiau iš tokio nuotolio, net ir sulaikius žirgą, pataikyti buvo praktiškai neįmanoma, todėl realiai į priešininką pataikydavo tik šaudydami 7–10 m atstumu.

LDK kariuomenės karininkai taip pat buvo apsiginklavę kardais. Daugelis turėjo ir mūšiuose naudojo ATR ginklų meistrų nukaldintus kardus. VXIII a. antroje pusėje buvo pradėti kaldinti vadinamieji Višynos (lenk. Wyszyna – vietovė Plocko vaivadijoje) husarų kardai. Taip pat paplito vadinamoji kosciuškovka (lenk. *kościuszkówka*), nes šio pavyzdžio kardą mėgo vyriausias sukilimo vadas generolas Tadas Kosciuszka. Nenuostabu, kad jis būtent su šiuo kardu nutapytas daugelyje paveikslų. Vis dėlto tautinės kavalerijos brigadų raiteliams, taip pat ir šlėktoms (bajorams), pagrindiniu kardu tapo karabelė su užrašu, skirtu

1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijai. Kardų geležtes dažnai puošė užrašai: „Tegyvuoja tautinė kavalerija!“, „Dievas, Garbė, Tėvynė“, „1791 m. gegužės 3 d. Konstitucija“, „Karalius su liaudimi, liaudis su karaliumi“. Daugiausia kardų kaldino Lenkijos ginklakaliai, bet nedideliais kiekiais šie ginklai dar nuo XVII a. pradžios buvo gaminami Kauno, o nuo XVII a. vidurio – ir Vilniaus ginklakalių cechuose.

Kariniams junginiams bei daliniams buvo itin svarbios kovinės vėliavos, štandartai, kornetai, vėluokai. Tai buvo karinių vienetų garbės simboliai, visuomet primenantys apie pareigą ginti Tėvynę.

Vytauto Didžiojo karo muziejaus darbuotojų atkurtos XVIII a. LDK artileristų uniformos.

Vytauto Didžiojo karo muziejaus, Valdovų rūmų muziejaus archyvu, Bronisławo Gembarzewskio „*Żołnierz polski. Ubiór, uzbrojenie i oporządzenie. Od 1697 do 1794 roku*“, Leonardo Ratajczyko, Jerzy Teodorczyko „*Wojsko powstania Kosciuszkowskiego*“ knygų bei interneto prieigų iliustr. ir nuotr.

„JIE SULAUŽĖ NE

Rusijos pilietis Miroslavas Simonovas, kurį laiką tarnavęs elitinėmis vadinamų rusijos bepiločių sistemų padalinyje, savanoriškai pasidavė Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms.

PERBĖGĖLIO IŠPAŽINTIS

Į armiją jis pateko per prievartą, grasinant jam baudžiamąja byla. Tarnybos metu Miroslavas patyrė pažeminimų ir įsitikino, kad čia nevertinamos nei svetimos, nei savos gyvybės. Jis savavališkai paliko tarnybos vietą, tačiau po kurio laiko buvo sulaikytas ir paskirtas į vieną iš vadinamųjų „mėsos šturmų“ padalinių.

Į Ukrainos pozicijas potencialus mirtininkas pateko pasinaudojęs projektu „Noriu gyventi“, apie kurį jau žinojo anksčiau. Buvęs rusijos karys pareiškė norą su ginklu rankose kovoti prieš nežmonišką sistemą, sulaužiusią tūkstančius likimų.

– **Prisistatyk: pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo data.**

– Simonovas Miroslavas Viačeslavovičius, gimęs 2000 metų vasario 2 dieną.

– **Kur gimęs?**

– Novosibirske.

– **Kuo užsiėmėi Novosibirske? Kaip gyvenai?**

– Gyvenau gerai. Vienu metu turėjau savą nekilnojamojo turto verslą, buvau pardavimų vadybininkas, pardavi-

nėjau tiek užmiestyje esančius objektus, tiek naujos statybos butus, taip pat užsiėmiau jų kreditavimo klausimais.

– **Kur mokeisi?**

– 8-o-ojoje vidurinėje mokykloje. Baigiau vienuolika klasių. Dar būdamas moksleiviško amžiaus – gal penkiolikos, šešiolikos metų – pradėjau dirbti tėvų įmonėje. Norėjau studijuoti teisę aukštojoje mokykloje. Kaip tik pas mus yra Novosibirsko valstybinis universitetas – aš ten norėjau stoti, vis žvalgiausi į tą pusę. Deja, susiklosčiusios aplinkybės suardė šiuos planus.

– **Kaip atsitiko, kad atsidūrei kare?**

– Tai susiję su mano darbu. Nuvažiauvau į Maskvą kelti kvalifikacijos. Taip pat norėjau padirbėti elitinio nekilnojamojo turto pardavimų srityje – ji mane labai domino. Ten man pagrasino iškelsią baudžiamąją bylą dėl to, kad neatlikau karinės tarnybos.

ХОЧУ ЖИТЬ
ЕДИНЫЙ ЦЕНТР ПРИЕМА
ОБРАЩЕНИЙ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ
РФ ПО СДАНЕ В ПЛЕН

E VIEN MANO, BET IR DAUGYBĖS ŽMONIŲ LIKIMUS“

„Noriu gyventi“ – tai Ukrainos valstybinis projektas. Šią humanitarinę iniciatyvą vykdo Koordinacinis elgesio su karo belaisviais štabas, palaikomas Ukrainos gynybos ministerijos Vyriausios žvalgybos valdybos.

Projektas orientuotas į:

- rusijos kariškius, kurie nori išsaugoti savo gyvybes ir saugiai pasiduoti; programos dalyviai gali patys pasirinkti – likti Ukrainoje iki kovinių veiksmų pabaigos arba grįžti namo per apsikeitimo belaisviais programą. Visi pasidavusieji registruojami kaip patekę į nelaisvę mūsų metu;
- rusijos federacijos piliečius, kuriems kyla rizika būti mobilizuotiems bei nusiųstiems į karą prieš Ukrainą, ir tuos, kurie nori išvengti žūties;
- rusijos karius bei civilius, norinčius pereiti į rusų savanorių padalinius, kovojančius Ukrainos ginkluotųjų pajėgų sudėtyje, arba, pasiliekančius rusijos teritorijoje, padėti Ukrainai kovoti su Putino režimu.

Tai įvyko 2024-ųjų rugpjūtį. Mane pristatė į skyrių, kur tyrėjas priverstė rinktis: arba tu eini šauktiniu (su užuomina, kad ten tave užverbuos ir pasiųs į karą), arba mes girdėjom, kad tavo tėvas dirba materialinio aprūpinimo kuopoje Briansko srityje... „Savanoriškai priverstinai“ aš pasirinkau antrąjį variantą. Pasikambinau tėvui – paaiškinau, kad mane verčia eiti į karą. Ten, Briansko ir Kursko srityse, naudojamas terminas yra ne „specialioji karinė“, o „antiteroristinė operacija“. Ir man buvo leista važiuoti pas tėvą.

Mane nuvežė į karinį komisariatą, kur įvyko dar vienas pokalbis – man sakė kažką panašaus į: „Miroslavai, tai svarbu, pas mus padėtis ne visai gera, o tu sumanus vaikas, vadinasi, viskas bus gerai“.

– O tėvas seniai tarnyboje?

– Tėvas? 2023-ųjų pabaigoje į įmonę, kurioje jis dirbo, atėjo nurodymas skirti žmones į tarnybą. Aš vėlgi tai vadinu „savanorišku priverstiniu“ metodu.

Kai mes nuvažiavome į komisariatą, ten mūsų jau laukė komisariato darbuotojai, o pačiame tolimiausiame kampe sėdėjo, kaip supratau, „pirklys“ – karinio dalinio Nr. 11096, esančio Voroneže, atstovas. Kaip vėliau paaiškėjo, jis mane nusižiūrėjo. Aš pasakiau, kad noriu pas tėvą. Jie pasakė, kad šiuo metu svarbiausia – pasirašyti, o paskui aš vyksiu į laikinos dislokacijos vietą – „Avangardą“. Ten jau neva ir pasakysiu, kad esu skiriamas į tą padalinį, ir mane perves.

Sėdau į autobusą, buvau nuvežtas į „Avangardo“ surinkimo punktą. Atvažiavęs rikiuotės aikštėje susiradau vyresnius ir paaiškinau, kad esu čia pagal paskyrimą į Briansko sritį pas tėvą. Man buvo atsakyta,

kad reikia tarnauti ir atlikti pareigą tėvynei, o maskva niekur manęs nenori atiduoti. „Mes dėl tavęs turim savų planų.“ Kokių – nepasakė. Tuo metu ir suvokiau, kur link krypsta reikalai, į kuriuos aš įsipainiojau...

– Kiek laiko prabuvote „Avangarde“?

– Keletą dienų. Kaip supratau, ten buvo užduotis visus surinkti, sukomplektuoti ir paskirstyti į padalinius. Po visko mus vėl susodino į autobusus. Mano grupė buvo nuvežta į Pogonovo poligoną prie Voronežo. Ten aš vis dar kartojau, kad noriu pas tėvą, bet galiausiai nuleidau rankas.

– Kiek laiko truko tavo karinis rengimas?

– Kai atvykome į Pogonovą, ten praleidome dvi ar tris savaites. Mus ruošė kaip šturmo būrių karius.

Paskui buvo surengta rikiuotė ir perskaitytas sąrašas, kas kur paskiriamas. Kažkas pateko į radioelektroninės kovos padalinį, kažkas – į bepiločių orlaivių pajėgas, kai kuriuos paskyrė snaiperiais, o kitiems teko paprastų šturmuotojų dalia. Mane paskyrė į 20-ąją armiją bepiločių orlaivių operatoriumi.

Kartu su kitais vaikinais mus sulaipino į kamazus ir nuvežė į Luhanską – šįkart

tiesiai į dalinius. Aš patekau į bepiločių orlaivių sistemų specialiąją kuopą. Atvykęs du mėnesius praleidau užnugaryje. Be to, dar baigiau dviejų savaičių Mavic dronų valdymo kursų. Kaip supratau, tai buvo savotiškas parengimo inkubatorius – treniravomės, vykdavome į miškus, statėme vadavietes vadams...

Su vadais turėjau konfliktų – jų nuomone, aš buvau niekas, todėl jie mane spaudė tiek psichologiškai, tiek fiziškai. Man sakydavo: „Žiūrėk, Miroslavai, kiti tapo šturmovikais, o

Istorijos herojus dirbo nekilnojamojo turto agentu. Tokia agentūra iš tikro egzistavo, tačiau jos paskyra dabar neveikia.

tu į *bepilotininkus* patekai – tau pasisekė! O jeigu ką nors prisidirbsi – padarysime viską, kad atsidurtum „Juodojoje mamboje“. „Juodoji mamba“ – buvo (o gal ir dabar yra) tie, kurie siunčiami į visiškus „mėsos šturmus“. Ten skiria tuos, kurie kuo nors nusikalto arba nejtiko, ir ši sistema veikia būtent taip. Dar viena pažeminimo forma – tai duobė: kasi pats sau duobę iki krūtinės, lipi į ją ir stovi. Sėstis negalima, leidžiama tik stovėti. Dar viena bausmė – pririšti prie medžio. Apkabini medį, tau suriša riešus, ir taip stovi.

Mintyse turėjau tik vieną tikslą – kad tik nereikėtų žudyti. Aš tuoj papasakosiu, kaip viskas vyko, bet atsimenu akimirky, kai mintyse kartodavau: „Kad tik nieko netektų žudyti. Viešpatie, tegu tai būna bet kas, bet tik ne tai.“ Man tai buvo itin svarbu. Taip ir atsitiko, kad patekau į vadinamąją „nešulinę evakuacijos grupę“. Mūsų darbas buvo taisyti viską – maistą, dronus... iki pozicijų. Atstumai gali būti ir trys, ir septyni, ar net dešimt kilometrų.

Ir čia aukštesnę vadovybę pasiekė nurodymas – reikia nukreipti turimus specialistus į naujai formuojamą batalioną. Kaip paaiškėjo vėliau – tai buvo „Rubikonas“. Paskyrė mane ir dar vieną vaikinuką – kaip nenaudingus. Į mūsų kambarį atėjo pats kuopos vadas ir davė nurodymą – mums reikės nuvažiuoti ten ir apsimesti kvailėliais. Suvidinti silpnapročius, kad mūsų ten nepaimtų. Esą žmonių prarasti mes ir patys nenorime, kovinių specialistų neatiduosime, jie reikalingi pačiai kuopai.

Susiruošėme, pasiėmėme daiktus, ir man tuo metu šmėstelėjo mintis: tai, ko gero, vienintelė galimybė dingti iš čia. Tuo metu jau pradėjau mąstyti, kad rusijos pusėje aš kariauti nenoriu.

Turiu gerą draugą, kurio tėvas iš Ukrainos, o mama – rusė. Mes su juo bendradavome, naudodamiesi programėle *Telegram*. Sykį jis išsakė labai gerą mintį: „Tu esi savo priešo užnugaryje. Laikykis!“ Nuo to momento prasi-dėjo savotiška grandininė reakcija...

– Tu jau tada pradėjai galvoti apie pasidavimą?

Į armiją Miroslavas Simonovas pateko grasinant jam baudžiamąja byla.

– Kad reikia tam priešintis. Manyje pradėjo kauptis neapykanta. Aš norėjau šaudyti į savo vadus. Manau, kad daugėja tokių, kurie atsuktų ginklą į juos. Jei taip yra, tai džiugina. Kita vertus, suprantu – žmones kausto baimė.

O mus tuo metu nukreipė į Naro Fominską. Karinio dalinio teritorijoje tiems, kurie atvyko į „Rubikoną“, buvo išskirtas atskiras pastatas. Jie vadina save „asmeniniu Belousovo padaliniu“. Tai reiškia, kad pas juos viskas nauja – technika ir visa kita. Reikia? Imk, kary, ir vykdyk savo užduotis. Pagal aprūpinimą ten viskas atrodė lyg kokioje amerikiečių bazėje.

Matyt, buvo labai svarbu pastatyti „Rubikoną“ ant kojų, ir jie patys apie tai kalbėjo. Man teko būti jų technikos parke – viskas ten visiškai nauja. Visa stovėjimo aikštelė užgrūsta tais *patriotais*, *buchankėmis* ir kiniškais pikapais. Visiškas aprūpinimas. Pagal jų supratimą – „brangu ir prabangu“... Štai anksčiau

„Rubikono“ padalinys, skirtingai nuo daugelio kitų, aprūpinamas naujausia technika.

panašiai norėta sukurti savas specialiųjų operacijų pajėgas – elitą. Bet surinko pačius paprasčiausius orkus tiesiog iš apkasų. Ten ir tarpusavio santykiai nelabai klostėsi, ir išsilavinusių žmonių buvo mažai...

– Kas jums vadovavo? Kas yra svarbiausias asmuo tame padalinyje ir iš kur renkami karininkai? Juos kas nors rekomenduoja iš aukščiau ar renka atsitiktine tvarka?

– Atsakau iškart – atsitiktine tvarka. Pats vyriausias, bataliono vadas, buvo „Zapad“ pajėgų grupuotės karininkas pravarde „Ochotnik“. Jau tarnybos metu pamačiau, kokio tipo žmonės jam reikalingi – motyvuoti ir atsidavę savo reikalo fanatikai. Kolektyvo viduje jie atlieka visą pagrindinį darbą – būna ir ausys, ir liežuvis. Tai reiškia, kad jie žvalgo ir motyvuoja. Kaip žinoma, pagrindinis motyvatorius rusijos armijoje – tai baimė. Todėl jų metodai – pagąsdinti, parodyti save daug didesnę, nei esi, pasigirti, kad vykdei tiek ir tiek šturmų, tiek ir tiek užmušei. Ir tas „užmušei“ jiems yra didžiausia motyvacija.

Mus pradėjo kviesti į viršininko kabinetą.

Jis domėjosi, kas esi ir kuo užsiemei. Atėjo ir mano eilė. Aš iškart pasakiau, kad dvi savaites mokiausi valdyti Mavic dronus oro žvalgyboje, o mėnesį praleidau toje grupėje, kuri nešioja daiktus ir evakuoja. Jis paklausė, kaip aš mokiausi mokykloje? Atsakiau, kad vidutiniškai – ketvirtui [rusijoje naudojama 5 balų sistema]. O jis ir sako: „Mes tau suteiksim šansą, bet čia tu privalai mokytis penketui su pliusu.“ Pažiūrėjo į etatų sąrašą: šitos vietos užimtos, Mavic operatorių etatai užimti... O Supercam pozicija laisva. „Viskas, eisi į Supercam.“

Mokė mus specialistai, jau turintys kovinės patirties. Dėl mokymų kokybės ten klausimų nekylo. Jautėsi principas: kur reikia – pabars, kur reikia – pagirs. Imdavo visą „paukštuką“, rodydavo, kur kas yra, kas už ką atsako. Mokymai vyko taip: imk štai iš ten krepšį, ištrauk iš jo sparną ir tada rodyk bei pasakok, kas kur yra... Buvo ir teorinis parengimas: mokėmės terminus, nagrinėjome situacijas, gavome net nedidelę užduotį... Buvo testavimas – kažkas jį išlaikė, kažkas ne. Tie, kurie neišlaikė, pa-

siliko batalione, bet buvo paskirti į antraeilės pareigas.

Po testo buvo pranešta, kas važiuos į Lževską. Ten kaip tik yra *Supercam* mokymo centras. Mat bepiločių orlaivių gamyklos, jei neklystu, yra pačiame Lževske – tiek *ZALA*, tiek *Supercam*. Padėtis ten tokia – lyg buvo du broliai, kurie galiausiai susipyko ir atsiskyrė į dvi atskiras įmones, bet jų gaminamos technikos veikimo principai daugmaž vienodi.

Įvyko egzaminai, juos išlaikiau gerai. Praktiką irgi atlikau gerai. Darydamas sava-

rankišką darbą į du klausimus neatsakiau. Man pasakė „Deja, tu neišlaikėi“ ir neišdavė kurso baigimo pažymėjimo. Neišlaikiusieji turėjo grįžti į Naro Fominską. Ten mums teko skubiai ruoštis bandomajai kovinei užduočiai – būtent tokį pavadinimą vartojo. Jie norėjo patikrinti, kaip veikia ši sistema: kai surenkami žmonės, jie apmokomi, į juos investuojamos lėšos, išduodama nauja įranga, o paskui jiems duodama užduotis. Jie norėjo išsiaiškinti, kaip pasiteisins toks kovinis efektyvumas.

Pririšimas prie medžio – viena iš švelnesnių bausmių rusijos armijoje. Tačiau egzekuciją galima ir patobulinti – yra nuotraukų, kur nubaustieji pririšti nuogi arba su kibiru ant galvos...

Bepilotininkai ruošiasi žvalgybinio Supercam S350 startui.

– Kokias užduotis vykdo „Rubikonas“?

– Viskas priklauso nuo to, su koku „paukščiu“ tu skraidai. Jei jis didelis – jo tikslai, kaip mums buvo įvardyta, yra įtvirtinti rajonai, pozicijos, technika ar gyvoji jėga. Pagal numatytas specifikacijas drono veikimo nuotolis siekia 50 km, bet naudojant didesnio jautrumo anteną jis padidėja iki 70 kilometrų. Sakė, kad buvo nuskrista ir 100 kilometrų.

– Kokiose puolimo kryptyse veikėte?

– Buvome dislokuoti, tarkim, Virchne Oduvankoje ir bandėme skraidyti Kupjansko link. Bet esmė ta, kad negalėjome įveikti radioelektroninių trikdžių zonos. Mane paskyrė techniku, todėl mano pareiga buvo paleisti bepilotį, jį apžiūrėjus prieš skrydį. Tai vyko blindažė, nes mums sakė, kad Supercam ir ZALA operatorių komandas priešas naikina, į išaiškintas pozicijas paleisdamas itin tikslaus nusitaikymo raketas.

Skrydžių atlikome nedaug ir daugelis jų buvo neefektyvūs. Na, tokios bandomosios kovinės užduotys... Tačiau vienas atvejis man ypač įsiminė. Jis tapo lemiamu lūžio tašku. Atsitiko taip, kad viena „Rubikono“ koman-

da paleido *Molniją* ne pagal tas koordinatas. Nukentėjo civiliai – dvidešimtmetė mergina, pagyvenusios moterys. Aš šią informaciją sekiau pagal susirašinėjimo duomenis. Paskui informaciją apie tai perskaičiau ir paties „Rubikono“ pokalbių programėlėje. Pamačiau, kad vadovybė palaikė tuos, kurie tai padarė.

Mane tai skaitant ir supykde, ir įbaugino – užplūdo pačios nemaloniosios emocijos. Rašė lyg juokais – neva jūs, nenaudėliai, dabar negalėsite pasirodyti Ukrainoje, jus dabar ten užmuš, cha cha. Bataliono vadas tai pasakė lyg juokaudamas.

Po trijų savaičių mus pervežė į dar vieną užnugario stovyklą Luhansko srityje. Aš priėjau prie tos *Molnijos* įgulos, kuri tai padarė, kad pakalbėčiau apie tą įvykį, o jie manęs klausia: „O ką, tu tiki Ukrainos propaganda? Ten neliko civilių – visi, kurie ten yra, arba dirba Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms, arba patys yra ukrainiečių kariai.“

Tada suvokiau – jie yra susikūrę tam tikrą tikrovės vaizdą. Jie dirba ir stengiasi tai pateisinti. Ir tokių nuostatų daug: neva ten visi priešai, niekuo negalima tikėti, yra jie ir esame

mes. Tokie pateisinimai padeda jiems lengviau atlikti tai, ką jie daro.

„Rubikono“ viduje kilo visokiausių trinčių su vadovybe, kažkokių tarpusavio nesusipratimų. Vadas nutarė pakeisti komandas. Tai reiškia, kad buvo nuspręsta atšaukti esamas įgulas, nes, kaip supratau, kitas sumanymas buvo išmėginti komandas, sudarytas iš civilių. Patikrinti, kaip dirba žmonės, neturintys karinės patirties, – tiesiog paimti žmones iš civilinio gyvenimo, juos apmokyti, o paskui žiūrėti, kas iš to išeis.

– Kokius civilius?

– Surinktus beveik pagal samdos sutartis. Kiek aš supratau – o tai vyko 2024-ųjų pabaigoje ir 2025-ųjų pradžioje – buvo svarstoma būtent tokia idėja. Tuo pat metu aš pradėjau planuoti savo pabėgimą iš „Rubikono“.

– Ką tavo atveju reiškia „pabėgimas“?

– Viskas paprasta. Buvo labai stiprus noras pabėgti iš ten, bet aš bijojau. Vėliau manęs klausė: „O ką, tu negalėjai pabėgti anksčiau?“ Taip, galėjau – tai buvo įmanoma ir mokymų metu Iževske, ir dar anksčiau, bet labai išsigandau. Tai buvo baimė dėl savo šeimos.

– Ir tu nutarei pabėgti iš dalinio?

– Aš svarsčiau ne tik galimybę savavališkai palikti dalinį. Dar galvojau arba sėsti į kalėjimą, arba pasprukti į Kazachstaną. Kazachstanas man atrodė parankiausias variantas, ten buvo galima patekti paprasčiausiai. Suklastojome komandiruotės dokumentą – lape nurodėme ne vienos, o septynių dienų terminą. Ir aš išvykau namo.

Atvykęs į Novosibirską, ten praleidau septynis mėnesius. Ką per tą laiką nuveikiau? Susisiečiau su žmonėmis, kurie galėjo suorganizuoti mano kelionę iki Kazachstano. Bet bėgant laikui supratau, kad viską, ką jie man siūlė, galiu pasidaryti ir pats.

Norėjau, kad viskas vyktų tyliai ir ramiai – tarsi sakyčiau: „Sudie, rusijos armija, manęs neieškokite.“ Planavau persikelti į Kazachstaną, o iš ten – į Europą arba Ameriką, kur prašyčiau politinio prieglobsčio...

– Bet tave surado?

– Per tą laiką vėl verčiausi nekilnojamojo

turto prekyba – sudariau keletą sandėrių. Reikėjo pinigų, be to, dar turėjau parduoti butą Tomske.

Pagavo mane prie autobusų stoties. Aš numaniau, kad mano vardu jau iškelta baudžiamoji byla, bet pasielgiau labai neapdairiai – nusipirkau autobuso bilietą į Tomską. Tai buvo didžiausia mano klaida.

Atvykau į stotį anksti ryte iš atsarginio buto – kadangi slapsčiausi, gyvenau keliais adresais. Ir štai – apie šeštą valandą ryto mane sulaikė tyrimų skyriaus viršininkas. Asmeniškai.

Artimieji man iškart pasamdė labai gerą advokatą, kuris turėjo padėti. Vienas iš argumentų, kodėl palikau „Rubikoną“, buvo tai, kad mačiau, kaip ten žudomi civiliai, ir jokių būdu nenorėjau ten grįžti. Jokių būdu. Štai su šia gynybos linija ir dirbo advokatas.

Po sulaikymo mane nuvežė į tyrimų skyrių, kur ir nurodžiau šią priežastį. Man buvo atsakyta maždaug taip: „Tu niekam to nepasakok. Nei apie tai, kad žūsta civiliai, nei apskritai apie jokias žūtis. Tai karas, o kare tai – įprasta. Karas yra karas. Tiesiog apie tai niekas neturi žinoti.“

Man pateikė keletą pavyzdžių, bandydami įtikinti, kad tai visiškai natūralu – tau neva reikia nusiraminti, pasikalbėti su psichologu. „Tu tik nusiramink, viskas bus gerai.“ O aš sėdžiu ir galvoju: „Viešpatie...“

Tyrėjo užduotis buvo tiesiog sulaikyti mane ir perduoti karo policijai – tą jis ir padarė. Atvažiavo karo policija ir čia įvyko dar vienas pokalbis. Tyrėjas paklausė: „Kur jį pasiskirs?“ O jie tiesiai šviesiai atsakė: „Į šturmo būrius, „ant mėsos.““ Tyrėjas neva susirūpino: „Oi, o gal galima kaip nors kitaip?“ Tačiau jie jam vietoj atsakymo tik palingavo galva.

Paskui man uždėjo antrankius ir išvežė. Pirmiausia į Kočiniovą, iki jo nuo Novosibirsko yra apie šimtas kilometrų. Ten yra toks savotiškas, kaip aš pavadinčiau, sulaikytų karių surinkimo punktas. Apie devyniasdešimt penki procentai ten esančių asmenų – tie, kurie nenori į frontą. Jie sako: „Geriau jau mane sodinkite. Nesvarbu, kuriam laikui. Duosite

Ukrainos karys demonstruoja numatytą rusišką *Molnija-1*. Aiškiai matyti itin primitivi bepiloto konstrukcija, tačiau jis sugeba nešti nemažą kovinį užtaisą.

septynis, aštuonis ar dešimt metų – aš atsidėsiu, nes nenoriu tarnauti vergų armijoje...”

Kadangi daugelis taip mąstė, kilo minčių, kad reikėtų organizuoti masinį pabėgimą. Gaila, bet tuos, kurie aktyviausiai planavo tai padaryti, įskųsdavo savi – tie, kurie buvo tame pačiame kolektyve. Aš negaliu vadinti jų žmonėmis, jie – visiškos padugnės. Jie įduodavo norinčiuosius bėgti, o tada laukdavo konvojus ir ketvirtas aukštas. Patalpoje ten visur buvo ištisinės grotos. Blogiausia buvo nikotino vergams – ten nebebuvo galima parūkyti. Gamtinius reikalus tekdavo atlikti į stiklainį, o pakvėpuoti grynu oru leisdavo tik jei pats konvojininkas užsinorėdavo. Visus netikusius ir nepaklusnius grūdo ten – apie tai įspėdavo iš anksto. Telefonus turėti buvo draudžiama, bet aš sugudravau ir paslėpiau aparatą bate. Pavyko jį išsaugoti, ir tai man

labai, labai padėjo.

Po kurio laiko mus įsodino į karinį lėktuvą, kuriame, be bėglių ir sutartininkų, buvo skraidinamas ir „krovinyas 200“ [žuvusiųjų kūnai]. Įprastas būdas taupyti rusų armijoje – šalia gulinčių kūnų dėžėse susodinamas kuo įvairiausias kontingentas. Žodžiu, lavonai ir būsimieji lavonai. Tiesiog atsisėdote ant karstų ir skrendate. Taip mus atskraidino į Syčiovką.

Kas yra Syčiovka? Tai savotiškas paskirstymo punktas, kur atvažiuoja „pirkliai“ pasirinkti sau karių. O kol „nuperka“, kiekvienam skiriama kokia nors užduotis: kažkas kasa duobę, kažkas užsiima intelektualėsiu darbu. Maždaug tokį aš ir gavau. Reikėjo bendrauti su pačiais „pirkliais“, kurie atvažiuodavo pasiimti žmonių. Pokalbiai buvo kraupūs. Sakė, kad visi, kuriuos jie išsirenka, – potencialūs žuvusieji. Kiek teko girdėti, nuostoliai

tokie, kad į mūsų stoja kuopa, o grįžta vos du ar trys kariai.

Galiausiai mane tai visiškai prislėgė. Nuėjau pas bataliono vadą, kuris sėdėjo čia pat kanceliarijoje, ir pasakiau: „Aš čia dirbti nebegaliu, paskirkite man kokį nors kitą – įprastą – darbą su kitais, šito užsiėmimo aš emociškai nebepakeliu.“ O jis ir sako: „Na, tai tavo noras. Eik.“

Taip galiausiai ėmiau kasti duobes. Štai taip truputį fiziškai padirbėjau, kol atvyko 35-osios brigados atstovas ir mane pasiėmė. O aš tuo metu buvau su akiniais ir labai išsiskyriau iš visų. Jis mane pamatė ir sako: „O, eisi į kanceliariją pas manel!“. Sėdome į mašiną ir nuvažiovome į Luhanską, paskui – į Donecką. Važiovome labai ilgai. O aš tuo metu visas susigūžęs galvojau: kur mane veža? Girdėjau, kad 75-oji, 35-oji, 15-oji, 55-oji brigados yra gryna „mėsa“. Vadinas, mano likimas jau iš anksto nulemtas. Ir pamaniau: „Na, dabar tai jau viskas...“

Pagalvojau: jeigu į kalėjimą nepasodino ir išvažiuoti nepavyko, lieka trečias variantas – pereiti į kitą pusę.

Taip mano akiratyje atsидūrė Ukrainos valstybinis projektas „Noriu gyventi“, apie kurį žinojau jau anksčiau.

– **Kaip tu apie jį sužinojai?**

– Dar iki plataus masto invazijos 2022 metų vasario 24-ąją pažinojau keletą vaikinių iš Kyjivo. Kartu pasisėdėdavome, žaisdavome kompiuterinius žaidimus, pasikalbėdavome. Ir jie man davė tą nuorodą. Taip pat žinojau, kad esama sveiko proto rusų, kurie kovoja už Ukrainą ir ukrainiečių interesus.

– **Bet jie kovoja už laisvos rusijos interesus?**

– Manau, kad vienas kitam netrukdo. Pasipriešinimas turi vykti. Tai pasipriešinimas, kurį vykdo tie rusai, kurie vėliau eis valyti ir savos šalies. Bet čia jau, kaip sakoma: mes padėdam jums, o jūs paskui padėkite mums. Kaip geri kaimynai. Aš bent jau taip į tai žiūriu.

– **Gera, o kaip klostėsi paskutinėje tavo tarnybos vietoje? Ar buvo įsakymų naikinti civilius arba karo belaisvius?**

– Taip. Buvo už politinį švietimą atsakingas karininkas ir bataliono vado pavaduotojas. Su jais taip pat vyko pokalbiai. Jie domėjosi, kodėl aš pabėgau. Aš jiems ir sakau: „Aš su jumis nesutinku. Aš mačiau, kaip žudomi civiliai.“ O jie tada ir sako: „Mes su tavimi kiek vėliau šia tema pakalbėsime. Apie tai kol kas nereikia per daug galvoti – tai karas ir tiek.“

Bet buvo dar vienas pokalbis dėl civilių ir

„Nenorime mirti“. Bukas naivumas: mėsa kreipiasi į mėsininką...

Eilinio nuosprendžio belaukiant. Dezertyrai paprastai nuteisiami nebe laisvės atėmimo bausme, o grąžinami į kovinių veiksmų zoną kaip šturmuotojai.

karo belaisvių: jei šie trukdo, reikia jus tiesiog pašalinti. Man tiesiai šviesiai pateikė pavyzdį: „O kam tau tokia papildoma našta? Tau reikėtų jus imti, vestis kartu, transportuoti, o tai – papildoma rizika. Paprasčiau – ištardyti ir likviduoti.“

– **Kaip vyko pabėgimas?**

– Dešimt kilometrų iš savo pozicijosėjau iki jūsų pajėgų. Šita kelionė – tai atskira istorija. Dešimt kilometrų per keturias valandas. Ir tai buvo visiškas pragaras. Galvojau, kad mane sužeidė. Nors iš tiesų ne sužeidė, o veikiau kontūzijo. Šalia, maždaug už dvidešimties metrų, kelis kartus sprogo minosvaidžio minos, bet FPV dronai kažkodėl keistai pralėkdavo pro šalį. Mano dingimą, ko gero, pastebėjo ir pasiuntė dronus, kad mane surastų. Ten, kur sustodavau atsikvėpti, mačiau, kad manęs ieškojo.

– **Bet be rezultatų?**

– Taip. Nes aš dabar esu čia. Kai pasiekiau pozicijas, mane perrišo ir sutvarstė, dėl to esu labai dėkingas. Antrą dieną aš, lydimas jūsų vaikinių, pradėjau eiti ten, kur mane rei-

kėjo pristatyti. Pakeliui pasitaikė dar vienas sužeistas belaisvis iš 75-osios brigados. Jį apklausė, ir aš galvojau, kad su juo pasielgs taip, kaip elgiasi rusai – likviduos vietoje. Bet vienas iš grupės, kurisėjo pirmas ir vykdė apklausą, užsimetė jį ant peties ir pasakė: „O aš jo nemesiu, aš jį nunešiu. Aš nenoriu elgtis taip, kaip jie.“ Aš žiūrėjau į tai ir stebėjausi: štai jis – skirtumas tarp rusijos ir Ukrainos. Ir jį nunešė, viskas baigėsi gerai. To žmogaus dėka tas orkas liko gyvas, nepaisant to, kad jo užduotis kaip tik buvo šturmuoti pozicijas, kuriose tie ukrainiečiai buvo įsikūrę, ir juos nužudyti. Štai taip įdomiai viskas susiklostė...

– **Kokie tavo dabartiniai planai?**

– Dabar – kovoti. Naikinti tuos pasiutusius šunis – aš jų žmonėmis nelaikau. Pyktis ant savo valstybės yra labai didelis. Jie sulaužė ne tik mano, bet ir daugybės kitų žmonių likimus. Noriu ginti jūsų namus. Ir aš tikiuosi, kad ateis laikas, kai eisime vaduoti ir savų namų. Ir padarysime ten tvarką. Kad tai kažkada įvyks, galima nujausti, nes žmonės pamažu prabunda. Tik nelabai bus kam juos vesti, nes

visus geresnius vadus, kuriuos buvo galima pasodinti ar likviduoti, jie jau pasodino arba likvidavo.

Štai kai pasakojau apie „Rubikoną“ – ten tarnauja patogūs žmonės, jie lipa karjeros laiptais ir per daug nesuka galvos dėl to, ką daro. Tokie žmonės reikalingi rusijos armijai. Kitokie, kurie mąsto ir suvokia situaciją, ten, deja, nereikalingi. Jie nepatogūs. Tokius arba pražudo, arba kankina, arba išmeta.

Bet aš labai tikiuosi, kad bus daugiau vaikinių, kurie pereis į kitą pusę ir pradės valyti visą šią bjaurastį.

– **Kiek procentų, tavo manymu, mąstančių žmonių šiuo metu yra rusijoje?**

– Patogiausia, kai jau kažkas pamastė už tave. Kaip man sakė armijoje, už tave jau viskas pagalvota. Tada nereikia nieko daryti pačiam, belieka tik egzistuoti. Tokių egzistuojančiųjų rusijoje dauguma.

Yra daug tokių, kuriems tokia sistema palanki: jie arba uždirba, arba šiaip gerai joje jaučiasi. Išėiti už šios sistemos ribų reiškia prarasti savo „šėryklą“, o to jiems nereikia. Bet aš noriu tikėti, kad yra tokių, kurie bent jau bando suprasti, kas vyksta. Jie ne vien žiūri televizorių, bet bando ieškoti ir alternatyvių informacijos šaltinių. Bet vis dėlto mąstančiųjų ir akiai sekančiųjų santykis yra milžiniškas. Daugumai iš tų, su kuriais teko bendrauti, Putinas yra „pasaulio prezidentas“, ir taškas. Kadangi pardavinėdamas nekilnojamąjį turtą turėjau progos pabendrauti su galybe žmonių, tai vis vien mačiau, kokia yra tikroji padėtis.

– **Ką manai veikti dabar?**

– Tapti įgudusiu kariu. Kadangi karas pasibeldė į duris, tapti kariu – mano prioritetas. Tam turi būti motyvacija. Mano motyvacija – žmonės, kurie stovi už mano nugaros. Man dar būnant ten teko susitikti su civiliais. Ir aš visada jiems sakiau: „Atleiskite man. Atleiskite, kad aš čia, – aš pats to nenoriu.“ O jie tik tyliai nuleisdavo galvas. Daugelis tų, kurie dabar tebegyvena Donecke ar Luhanske, nenori rusijos okupacijos. Manau, mano pareiga – išlaisvinti juos nuo rusijos agresijos.

– **Ką pasakytum rusijos gyventojams?**

– Nusiimkite rožinius akinius ir pamatykite, kas iš tikrųjų vyksta. Šis baisus, kruvinas, niekingas Putino karas jau įlindo į kiekvienus namus. Dėl to kenčia visi: tėvai, broliai, vaikai – jie kenčia ir kentės toliau. Ir pasirinkimas priklauso nuo jūsų pačių. Viskas priklauso tik nuo jūsų. O pasekmės taip pat palies visus.

Į svetimus namus su savo taisyklėmis nesilaužiama. Pasidarykite tvarką savo pačių namuose...

POST SCRIPTUM

Šis interviu pasirodė 2026-ųjų vasarį. Iškart po to rusijos žiniasklaidoje kilo atsakomoji reakcijos banga, vertinant šią situaciją. Be abejo, Miroslavas Simonovas buvo pavadintas išdaviku, kuris Ukrainos specialiosioms tarnyboms bus įdomus tik laikinai, o paskui liks be pragyvenimo lėšų ir savo gyvenimą baigs nepavydėtinais. Kiti autoriai ėmėsi gludinti kitą šios istorijos kampą – esą Simonovas jokios vertingos informacijos nežinojo, nes tarnavo per trumpai...

Imtasi maksimalių moralizavimo priemonių, siekiant užkirsti kelią panašiams įvykiams. Bet vien tuo nebus apsiribota. Be abejo, Simonovui už akių jau turėtų būti iškelta baudžiamoji byla.

Kas atsitiktų, jei perbėgėlis koku nors būdu patektų į savo tėvynės jurisdikciją?

Mažiausiai – jam gresia kaltinimai pagal du rusijos federacijos baudžiamojo kodekso straipsnius: 352.1 (savanoriškas pasidavimas į nelaisvę) ir (arba) 275 (valstybės išdavystė pereinant į priešą pusę).

Aiškią poziciją žiniasklaidai išsakė generalas majoras Sergejus Lipovojus, kurį verta cituoti pažodžiui: „Jei jis koku nors būdu atsidurs mūsų teritorijoje – su juo su didžiausiu malonumu pasikalbės mūsų tyrimo institucijos bei prokuratūra ir išsiaiškins, kaip jis atsidūrė Ukrainoje, išdavikų būryje.“

Be abejo, ir pats šios istorijos herojus gerai numano, kuo gali baigtis toks „pasikalbėjimas“.

PARENGĖ DARIUS SUTKUS

IŠ ALANTOS UGNIAGESIŲ ISTORIJOS: NUO IŠTAKŲ IKI 1940 M.

GINTAUTAS ŠEIKIS

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės metraščiuose pirmasis gaisras dabartinės Lietuvos teritorijoje užfiksuotas 1366 metais. Tuomet Vilniuje, kilus pirklių kivirčiui, buvo padegti pirklių rūmai, stovėję netoli Aušros Vartų. Vienas didesnių gaisrų, sukretusių Vilnių XVII a. pradžioje, netiesiogiai sietinas ir su Alantos dvaru.

Prasidėjus reformacijai, Lietuvoje kildavo konfliktų tarp protestantų ir katalikų. Po vieno tokio susidūrimo XVII a. pradžioje Vilniuje katalikai jezuitai nusiaubė ir padegė reformatų sinodo pastatą, biblioteką ir archyvą. Gelbėjant dokumentus ir knygas, ši biblioteka buvo perkelta į evangelikų reformatų Radvilų valdomą Alantos dvarą, kur kurį laiką saugota

rūsiuose. Kai kurių autorių publikacijose minima, kad 1580 m. Alantos dvaro savininkui Grigui Astikui už šnipinėjimą rusijos naudai ir už netikrų pinigų padirbinėjimą buvo nukirsta galva, jo turtas konfiskuotas, o patys dvaro rūmai sudeginti. Tačiau šis gaisro faktas greičiausiai yra išgalvotas, nes jo nepatvirtina istoriniai šaltiniai.

Gaisrai Lietuvoje buvo beveik kasdienybė. Jie kildavo ne tik karų, bet ir taikos metu, naikindami tiek valstiečių, tiek dvarų pastatus, kurių dauguma buvo mediniai. Kaip rodo XVI–XVIII a. Lietuvos miestelių nuostatai, nuo ugnies gyventojai stengėsi apsisaugoti prie namų laikydami kubilus su vandeniu, turėdami kopėčias užlipti ant stogo, geležinius

kablius stogams ir sienoms ardyti. Buvo draudžiama vaikščioti neatsargiai, su atvira, neprisidengta ugnimi, taip pat liepiama prižiūrėti krosnis. Istoriniuose šaltiniuose pirmosios apsaugojimo nuo gaisrų priemonės ir prievolės gaisro atveju minimos XVII a. pirmosios pusės Alantos dvaro inventoriuose. Juose Alantos miestelio ir dvarui priklausančių kaimų (Antaliežių, Avilčių, Runionių, Spulių,

Vaivoliškių, Vastapų, Voversių, Žibėčių ir kt.) valstiečiams nurodyta „dalyvauti užtvankų, tvenkinių statybose, taisyti tiltus, pralaidas, smukles, kartu su valsčiumi vežti medieną, taip pat ugnies [gaisro] miestelyje ar dvare atveju visi privalo skubiai pulti į pagalbą ir gesinti ugnį“. Numatytos ir baudos, jei vietos gyventojai šių prievolių nevykdytų. 1828 m. Alantos dvaro inventarinėse prievolėse ra-

Alanta tarpukariu.

šoma, kad reikalaujama „visada palikti vieną suaugusį asmenį namuose, kur dega ugnis“. XIX a. viduryje. Alantos dvarininko Vladislavo Paco-Pomarnacko naujai pastatytuose rūmuose buvo įrengtas bokštas, kuris galėjo atlikti ir gaisrų stebėjimo funkciją.

XVI–XVIII a. istoriniuose šaltiniuose didelių gaisrų Alantos krašte neminima, tačiau kaimyninėse vietovėse jie užfiksuoti: tai 1655–1661 m. Videniškių bažnyčios gaisras ir 1718 m. didelis gaisras Molėtuose. Taip pat žinoma, kad 1783 m. per gaisrą Molėtuose sudegė net 68 namai.

XIX a. pradžioje Vilniuje ir Kaune buvo įsteigtos pirmosios profesionalios gaisrininkų komandos. Lėšas joms išlaikyti rinkdavo savivaldybė, nustačiusi griežtą apmokestinimo tvarką. Jei pastato savininkas mokėdavo nustatytus mokesčius, jo namą gesindavo. Kitu atveju, ištikus nelaimei, ugniagesių pagalbos gyventojai nesulaukdavo.

Didžiųjų miestų gaisrininkų komandos priklausė carinei policijai ir veikė statutiniais pagrindais. Viršininkų ir pavaldinių santykiai buvo grindžiami griežta tvarka, paremta kareivinių muštro principais. Visgi ugniage-

sių komandos buvo blogai finansuojamos ir nesugebėdavo susidoroti su kylančiais iššūkiais, todėl apskričių miestuose ir didesnėse gyvenvietėse pradėjo kurtis savanoriškos gaisrininkų draugijos. Pirmosios iš jų susikūrė XIX a. pabaigoje Šiauliuose, vėliau – Ukmergėje, Žagarėje, Zarasuose. Ugniagesybos veikla koncentravosi didesniuose miestuose ir miesteliuose, kur šį darbą dažniausiai atlikdavo žydų tautybės asmenys, tuo metu sudarę didžiąją dalį vietos gyventojų. Remiantis tarpukario Lietuvoje leisto žurnalo „Savivaldybė“ 1929 m. duomenimis, pirmoji prieš I pasaulinį karą dabartinės Utenos apskrities teritorijoje įregistruota draugija buvo įkurta 1890 m. Alantoje, 1892 m. – Anykščiuose, 1893 m. – Utenoje, o 1900 m. – Molėtuose. Archyviniais dokumentais šias datas patvirtinti būtų sudėtinga, nes gana dažnai pirmiau įsikurdavo komanda, kuri veikdavo be jokių įstatų. Dar prieš I pasaulinį karą Alantoje iš vietos žydo Rubinšteino buvo išpirktas pastatas turgaus aikštėje daiktams susidėti. Ten ir buvo laikoma visa įranga. Tuo metu Alantoje gyveno per 500 gyventojų (su Alantos kaimu, arba Žemutine Alanta). O visame Alantos valsčiuje, kuris priklausė Ukmergės apskrčiai ir apėmė didelę teritoriją nuo Suginčių iki Dapkūniškių ir nuo Leliūnų iki Svobiškio, buvo apie 9 000 gyventojų. XX a. pr. Alantos apylinkėse kilę gaisrai pelenais paversdavo ištisus kaimus. 1905 m. Alantos valsčiaus Pavirinčių kaime įvyko didelis gaisras, sudegė 15 trobų. Tais pačiais metais Lietuvos miestelių gyventojų iniciatyva pradėjo kurtis ugniagesių organizacijos. 1913 m. vasario 5 d. Alantos draugijos įstatus naujai patvirtino Kauno gubernatorius. Alantos draugija, kaip ir kitų Lietuvos miestelių draugijos, iki I pasaulinio karo buvo rusijos imperatoriškosios gaisrininkų draugijos narė. Dažnai tokių komandų ar kitų visuomeninių organizacijų caro valdžia neleido steigti, o politiškai nepatikimiems nariams buvo uždrausta dalyvauti ugniagesių veikloje. 1913 m. sausio 18 d. Kauno žandarų valdybos rašte Kauno gubernatoriui nurodoma, kad valdyba, patikrinusi Alantos

Alantos gaisrininkų savanorių komanda apie 1930 m.

gaisrininkų draugijos sąrašą, išbraukė iš jo nepatikimą asmenį Rapolą Kazlą, dalyvavusį 1905 m. neramumuose Alantos miestelyje. Tuo metu Alantos gaisrininkų draugiją sudarė 40 įvairaus luomo, tautybių ir profesijų žmonių: advokatas, pirkliai, stikliai, batsiuviai, kalviai, žemdirbiai, kunigai, vargonininkai, siuvėjai, mokytojai. Įdomu, kad draugijos narių sąrašė buvo ir jaunas Alantos mokytojas, vėliau tapęs žymiu Lietuvos archeologu, karininku ir rašytoju – Petras Tarasenska. Alantos gaisrininkų draugijos įstatuose nustatyta aptarnaujama teritorija: Alantos miestelis, taip pat Alantos, Kazlų ir Liobiškių kaimai.

Prasidėjęs I pasaulinis karas ugniagesybai, kaip ir kitoms sritims, sudavė stiprų smūgį. Išvykdami vokiečiai išsigabeno daug ugniagesių įrankių bei įrangos. Nemažai patyrusių ir fiziškai stiprių ugniagesių buvo pašaukti į frontą, dalis iš jų nebegrįžo, kiti žuvo vėliau vykusiame Lietuvos nepriklausomybės kare su bolševikais, bermontininkais ar lenkais. Ugniagesybos darbas Lietuvoje buvo visiškai suardytas – iš visų prieš karą Lietuvoje veikusių ugniagesių organizacijų ir komandų beliko 18. Sudėtinga situacija buvo susiklosčiusi

ir Utenos apskrityje, ypač Alantoje, iš kurios Lenkijos kariuomenės daliniai pasitraukė tik 1920 m. vasarą. Gaisrininkų draugijos atsikūrė vangiai, todėl rūpintis priešgaisrine sauga buvo pavesta savivaldybėms.

1920 m. liepos 29 d. Utenos apskrities viršininko įsakymu gyventojams buvo uždrausta miškuose kūrenti ugnį, o sausuoju periodu (nelyjant) – ir rūkyti. Kilus miške gaisrui, gyventojai privalėjo pranešti seniūnui, o pastarasis – milicijai. Kol atvyks pareigūnai, seniūnas su gyventojais turėjo patys pradėti gaisrą gesinti.

Utenos apskrities valdyba 1923 m. balandžio 14 d. privalomu įsakymu vietos gyventojus įpareigojo „tuojau sutvarkyti visas krosnis ir kaminus, ne rečiau kaip 6 kartus per metus valyti kaminus nuo suodžių“. Kiekviename name kopėčios turėjo būti pridėtos prie stogo, o namuose, dengtuose gontais (skiedromis) ir skarda, – pastatytos ant stogo. Kiekviename kieme, kur nėra vandens arčiau nei 50 m nuo artimiausios trobos, turėjo būti laikomos statinės, pripildtos vandens. Kilus

Alantos miestelio aikštė tarpukariu.

gaisrui, visi gyventojai, nelaukdami atskiro įsakymo, privalėjo eiti į pagalbą su kibirais, kirviais ir kitais įrankiais, o prireikus – atvykti su arkliais. Šio įsakymo pažeidėjams grėsė bauda iki 100 litų.

1920 m. įsikūrusios Alantos valsčiaus taryba ir valdyba retkarčiais svarstė klausimus, susijusius su priešgaisrine sauga, trobesių draudimu arba pašalpų skyrimu padegėliams. Pašalpos būdavo įvairaus dydžio ir svyrudavo nuo 100 iki 400 litų, priklausomai nuo gaisro padarytos žalos, nors dažnai patirti nuostoliai būdavo dešimteriopai didesni. Pvz., Alantos valsčiuje sudegus ūkininko Griškevičiaus kluonui su javais ir ūkio padargais, nuostolis sudarė apie 4 270 litų.

1924 m. vasarą Alantoje kilo vienas didžiausių gaisrų, sunaikinęs dalį miestelio prie turgaus aikštės ir Vilniaus gatvės. Tuomet sudegė keturi namai ir kelios krautuvės. Gaisro metu labiausiai nukentėjo žydų šeimos ir jų turtas, keletas jų atsidūrė visiškame skurde. Jokių pašalpų nukentėjusiems suorganizuoti nepavyko – tik keletas ūkininkų atvežė

po kelis pūdus rugių ir paaukojo keletą litų. Valsčiaus valdyba pora kartų kėlė klausimą dėl gaisrų gesinimo įrankių remonto, tačiau valsčiaus taryba tam lėšų nesurado. Turgaus aikštėje, šalia gaisrinės pastato, buvęs šulinys vėliau išseko, pradėjo dvokti, todėl buvo užpiltas.

Didėjantis gaisrų skaičius bei Utenos apskrityje 1924 m. jau susikūrusios Anykščių ir Utenos gaisrininkų draugijos ir Alantos valsčiaus gyventojus skatino jungtis į organizaciją. Alantos valsčiaus valdyba 1925 m. balandžio 27 d. patvirtino Alantos savanorių gaisrininkų draugijos įstatus, kuriuos pasirašė Alantos viršaitis J. Kavaliauskas. Įstatus savo įsakymu įregistravo Utenos apskrities viršininkas ir pavedė valdybai juos paskelbti „Vyriausybės žiniose“. Įstatai buvo paskelbti 1925 m. gegužės 25 d. „Vyriausybės žiniose“ (Nr. 205), todėl šią dieną galime laikyti oficialia Alantos gaisrininkų draugijos įkūrimo data. Nustatyta Alantos savanorių ugniagesių draugijos darbo teritorija – Alantos miestelis ir jo priemiesčiai, nutolę ne toliau kaip

Alantos šauliai apie 1936 m.

6 kilometrų. Išrinktą valdybą sudarė: Danielius Drazdauskas, Florijonas Targonskas, Vladas Sabaliauskas, Mejus Dvoras ir Rapolas Kazlas. Draugijos valdyba pirmininku išrinko Florijoną Targonską, sekretoriumi – J. Telksnį. 1925 m. birželio 1 d. draugijos valdyba Alantos savanorių gaisrininkų draugijos komandos viršininku paskyrė Danielių Drazdauską ir paprašė jį „užimti šias pareigas ir imtis komandos sutvarkymo darbo“.

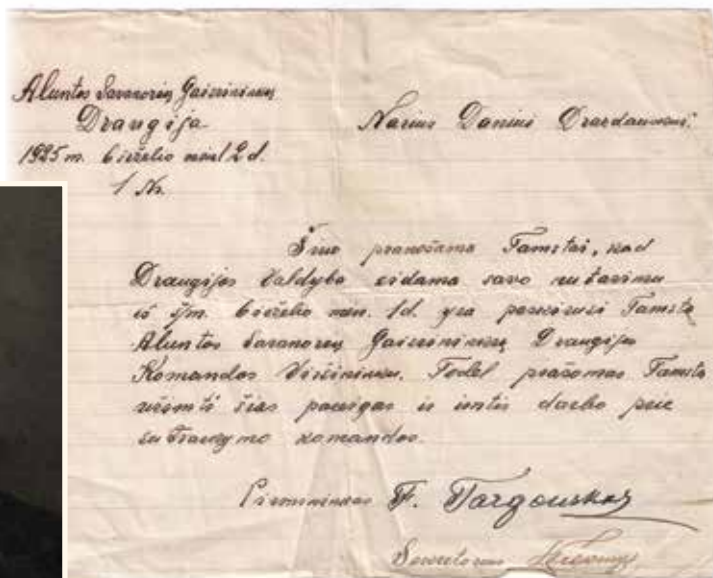
D. Drazdauskas buvo ryški ir įdomi asmenybė. Jaunystėje, 1905 m., kartu su kitais alantiškiais jis dalyvavo judėjime prieš caro valdžią, vėliau kovėsi su Lenkijos kariuomene. Tai buvo nagingas stalius ir raštingas žmogus, drąsus, nesitaikstantis su negerovėmis, pilietiškas ir didelis patriotas. Apie tai byloja toks epizodas. 1919 m., Alantoje dar tebesant lenkų kariams, jie D. Drazdauską paskyrė miestelio viršaičiu. Tuo nepatenkintas D. Drazdauskas rašė Utenos apskrities viršininkui B. Slizniui: „Aš nenoriu lenkams tarnauti ir jų įsakymų nevykdysiu, bet prieš ginkluotas špeką nieko negaliu padaryti ir savo gyvastį gelbėdamas turiu jiems tarnauti. Meldžiu Utenos apskrities viršininką manęs ateinan-

čiame susirinkime užtai neap kaltinti. Tikrai prijausiantis Lietuvai Danielius Drazdauskas.“

Kaip jau buvo minėta, Utenoje ir Anykščiuose šios draugijos veikė nuo 1924 metų. Vėliau, 1927 m., savanoriai ugniagesiai įsikūrė Molėtuose, 1929 m. – Giedraičiuose, o dar vėliau savanorių gaisrininkų draugijos, organizuojamos šaulių iniciatyva, susikūrė Balninkuose ir Joniškėje.

Įsteigus Alantos gaisrininkų komandą, pirmiausiai susidurta su finansiniais sunkumais: trūko lėšų įrangai, aprangai, narių mokymui. Tačiau, nepaisant to, savo jėgomis buvo suremontuota nuo caro laikų užsilikusi technika, o į komandos gretas pritraukta jaunų, energingų savanorių. 1932 m. laikraštis „Ugniagesys“ rašė: „Tuo metu komanda turėjo vieną 44 mm siurbį, 2 šules, 2 kablines kopėčias, 1 atramą, 30 m žarnų, 2 kablius, trimitą, žibintuvus, kibirus, silpną siurbį, tačiau nuo 1925 m. valsčiaus valdyba neranda reikalo duoti komandai nors uniforminių kepurų, nežiūrint to, kad turi apie 1 220 Lt liuosų pinigų. Dėl tos ir kitų priežasčių komanda yra be galo nepatenkinta.“ Gal pastabos ir padėjo, nes kitiems – 1933 metams – Alantos komandai

Pirmasis tarpukario Alantos savanorių gaisrininkų draugijos valdybos pirmininkas Danielius Drazdauskas ir jo paskyrimo į šias pareigas raštas.

buvo skirta 200 litų. Panašus finansavimas buvo visose Lietuvos valsčių savivaldybėse – ugniagesybos reikalams jos skirdavo tik apie 0,2 proc. savo biudžeto lėšų.

Atokesniuose valsčiaus kaimuose gaisrų gesinimas buvo paliktas patiems gyventojams. Žinoma, kad 1930 m. naktį į birželio 29-ąją Juozapavos kaime (Alantos vlsč.) sudegė ūkininkės Gedzvilienės klojimas su kuliama mašina ir trimis vežimais. Nuostoliai – 3 100 litų, o klojimas nebuvo apdraustas. Gaisro priežastis nežinoma, spėjama, kad tai įvyko dėl neatsargumo.

Per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį sudėtinga padėtis buvo ne tik Utenos apskrityje, bet ir visos Lietuvos gaisrininkų draugijose bei komandose. Kaip pažymima to laikotarpio oficialiuose dokumentuose ir tikrintojų ataskaitose, Lietuvos ugniagesyba didelės pažangos nepadarė – ugniagesių komandų skaičius nepasiekė prieškarinio lygio, o jų asmeninė sudėtis neatitiko naujų reikalavimų. Nuo 1928 m. pradėta steigti šaulių ugniagesių komandas, o šis procesas ypač suaktyvėjo nuo 1930 m. kai visoje Lietuvoje buvo švenčiami Vytauto Didžiojo metai. Komandų

steigimas ir veikimas pradėtas normuoti atskirais įstatais. Steigiant šaulių gaisrininkų komandas buvo siekiama trijų pagrindinių tikslų: 1) pritraukti prie ugniagesybos darbo lietuviškąją visuomenę; 2) išplėsti priešgaisrinę apsaugą ir kovą prieš gaisrus kaimuose, miestuose ir miesteliuose; 3) suaktyvinti „užmigusių“ gaisrininkų organizacijų veikimą ir steigti šaulių gaisrininkų komandas ten, kur jų nebuvo. Šiems šaulių tikslams pritarė tiek visuomenė, tiek ir vietos savivaldybės. Nesugebėjusios susitvarkyti ir prisitaikyti prie naujų veikimo sąlygų savanorių gaisrininkų komandos su visu turtu įsiliejo į šaulių gaisrininkų komandas.

1933 m. gegužės 27 d. įvyko steigiamasis Alantos šaulių gaisrininkų draugijos susirinkimas. Jame nuspręsta nuo gegužės 27 d. perimti koordinavimą. Išrinkta komandos valdyba, kurią sudarė Alantos šaulių būrio vadas Fabijonas Tamošiūnas, kunigas Lapinskas ir Adomėnas. 1933 m. spalio mėnesio gaisras Alantoje buvo pirmas šaulių ugniagesių išbandymas.

Alantos šaulių gaisrininkų komanda savo veiklą pradėjo 1933 m. gruodžio 1 d., kai Lietuvos gaisrininkų organizacijų sąjungos įsakymu Nr. 63 komandos viršininku buvo

paskirtas vietos policijos nuovados viršininkas Silvestras Dambrava. Jis 1926 m. baigė Kauno policijos mokyklą ir dirbo policininku Utenoje bei Kuktiškėse. 1933 m. Alantoje įkūrus policijos nuovadą, S. Dambrava tapo jos viršininku ir čia dirbo iki 1939 metų. Tai buvo itin geras vadovas ir organizatorius, ne kartą skatintas vadovybės. S. Dambrava – vienintelis iš Alantos ugniagesių, apdovanotas III laipsnio ugniagesio garbės ženklu „Artimui pagalbon“. S. Dambravos likimas susiklostė tragiškai, kaip ir daugelio kitų Lietuvos policininkų bei šaulių. 1941 m. birželio 14 d. kartu su Utenos apskrities policininkais, karininkais ir mokytojais gyvuliniame vagone jis buvo išvežtas į Krasnojarsko kraštą, Rešotų lagerį, kuriame po keleto mėnesių mirė nuo bado.

Svarbus ir įsimintinas įvykis neseniai susikūrusiai Alantos gaisrininkų komandai buvo

dalyvavimas Prezidento Antano Smetonos jubiliejui skirtuose renginiuose 1934 m. rugsėjo 9 d. Kaune. Tarp 34 komandų, turinčių vėliavas ir dalyvavusių vėliavų parade, Utenos apskrčiai atstovavo Alantos, Anykščių ir Utenos komandos. Nors Direkcijos inspektavimo metu buvo atskleista nemažai trūkumų, pavyzdžiui, netinkamas Alantos šaulių gaisrininkų komandos mašinų ir gesinimo įrankių laikymas, kai jie buvo „sudėti į stoginę be grindų, be lubų ir nekūrenamą patalpą, ir dėl ko genda ir negalima greit paleisti į darbą“, – komandoje taip pat stigo žarnų, nebuvo įrengtas bokštas ar staklės žarnoms džiovinti. Tačiau tikrintojai pažymėjo, „kad, vadovaujama energingo komandos viršininko S. Dambravos, šaulių gaisrininkų veikla tapo daug aktyvesnė, į kasą įplaukė lėšų; komanda įsigijo naują rankinį siurbį ir 30 švirkštų (tryš-

Alantos policijos nuovados ir Alantos šaulių vadovai prie statomų Tautos (šaulių) namų Alantoje apie 1938 m.

kinių), kurie išskirstyti po valsčiaus kaimus“. 1937 m. ataskaitoje bei žurnale „Ugniagesys“ Alantos ugniagesiai nurodomi kaip pavyzdys visoms Lietuvos komandoms – pabrėžiama, kad, trūkstant įrankių, dalį jų vyrai gamindavosi patys arba patobulindavo. Ypač išskiriama pačių pasigaminta tryškinė (švirkštas), kuri „duoda iki 11 metrų aukščio srovę“. Taip pat 1937 m. ataskaitoje rašoma, kad komanda išplėtė savo veiklos ribas po visą valsčių: buvo įkurta 12 skyrių, kuriems vadovauja tam paskirti skyrininkai, o kiekviename iš jų yra po 2–3 rankines tryškines.

Taip pat nuolat vykdavo šaulių ugniagesių pratybos. Trūkstant lėšų, Alantos ugniagesiai rengdavo rinkliavas – iš ūkininkų surinktus daiktus, pinigus ir net gyvulius vėliau panaudodavo organizuodami loterijas. Už jose gautas lėšas jie pirkdavo siurblius ir kitą įrangą. 1934 m. už tokioje loterijoje surinktas lėšas buvo nupirkti siurbliai bei gaisrinės sirena, kuri buvo girdima 5 kilometrų atstumu.

Kaip rašo tų metų „Lietuvos ūkininkas“, Alantos valsčiaus ūkininkai patenkinti ugniagesių komandos darbu kuo galėdami juos remia. Ataskaitoje atkreipiamas dėmesys, kad „komandą aprūpinti daug padeda valsčiaus savivaldybė, o tokių savivaldybių irgi ne per daugiausia turime.“

Ugniagesių komanda didelį dėmesį skyrė ne tik gaisrų gesinimui, bet ir prevencijai bei visuomenės švietimui. Beveik kiekvieną sekmadienį bei šventadienį komandos nariams bei plačiai visuomenei buvo skaitomos paskaitos apie gaisrų gesinimo taktiką, taip pat duodama praktiškų patarimų, kaip apsisaugoti nuo gaisrų. Kasmet šaulių ugniagesių komanda ruošdavo Alantos valsčiaus priešgaisrinės propagandos savaites, kuriose aktyviai dalyvaudavo tam tikslui sudarytas komitetas. Jis sėkmingai vykdė loteriją, rinkliavą, platino priešgaisrinę literatūrą bei žurnalą „Ugniagesys“. Į šio darbštaus komiteto sudėtį įėjo pirmininkas S. Dambrava, kasininkas kun. A. Vyšniauskas, V. Mačionis, taip pat nariai: kun. S. Masilionis, mokytojai J. Puodžius, M. Šeduikis ir J. Bernšteinas, J. Sruogis,

Alantos policijos nuovados ir Alantos šaulių ugniagesių vadas Silvestras Dambrava.

P. Bakanauskas, viršaitis J. Kavaliauskas, pašto viršininkas Maciulevičius, B. Davidovičius bei pieninės vedėjas J. Adomėnas. 1937 m. Alantos šaulių gaisrininkų draugija nutarė iš komandos lėšų (kurių buvo apie 800 litų) 150 litų skirti vietos šaulių būrio namų statybai.

XX amžiaus 4 dešimtmečio pabaigoje Alantos ugniagesių komandą jau sudarė apie 100 narių ir ji buvo viena gausiausių apskrityje. Alantoje iki II pasaulinio karo taip ir nebuvo pastatytas gaisrinės pastatas – teko pasitenkinti tik nedidele pašūre miestelio turgaus aikštėje, kur buvo laikoma būtiniausia gaisrų gesinimo įranga.

Sovietinės okupacijos pradžioje, 1940 m. birželį, kartu su Lietuvos šaulių sąjunga buvo likviduota ir Alantos šaulių gaisrininkų draugija. Daugelis jos narių buvo ištremti arba žuvo pokario partizaninėse kovose, o žydų tautybės draugijos nariai, kartu su kitais Alantos žydais, vokiečių okupacijos metais buvo sušaudyti Rašės miške netoli Utenos.

Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia.
Alanta, apie 1938 m.

G. Šeikio ir Almos Šlaimaitės archyvo nuotr.